

ДЕРЖАВНЕ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ

© 2020 КУПАЛОВА Г. І., ГОНЧАРЕНКО Н. В.

УДК 658.5.012.1
JEL Classification: Q13

Купалова Г. І., Гончаренко Н. В.

Державне стимулювання розвитку органічного рослинництва в Україні

Метою статті є удосконалення теоретичних і практичних засад державного стимулювання розвитку органічного рослинництва в Україні з урахуванням кращого вітчизняного і зарубіжного досвіду підвищення мотивації аграрних товаровиробників з упровадження принципів органічного землеробства. Встановлено, що існуючих темпів залучення сільськогосподарських угідь в органічне виробництво недостатньо для вирішення накопичених в аграрному секторі проблем деградації ґрунтів, завоювання ринкових ніш на міжнародному і національному рівнях. Обґрунтовано теоретичні засади державного стимулювання органічного рослинництва за рахунок уточнення його сутності і функцій. Запропоновано структурно-логічну модель фінансової підтримки виробників органічної продукції в Україні, яка передбачає збалансування джерел надходжень і витрат. Визначено, що пріоритетними напрямками державного фінансування для стимулювання органічного виробництва мають стати наукові дослідження у сфері органічного землеробства, підготовка і навчання фахівців у сфері органічного виробництва, аналіз і прогнозування ринків органічної продукції, надання кредитів для фінансування операційної діяльності виробників органічної сільськогосподарської продукції у період конверсії. Практичне застосування вказаної моделі сприятиме підвищенню мотивації аграрних товаровиробників до впровадження принципів органічного землеробства, формуванню еколого-логістичної інфраструктури і науково-освітнього забезпечення органічного рослинництва.

Ключові слова: органічне рослинництво, органічне виробництво, аграрний сектор, державне регулювання, державне стимулювання, фінансова підтримка.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-2-144-152>

Рис.: 3. Табл.: 3. Бібл.: 22.

Купалова Галина Іванівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри екологічного менеджменту та підприємництва, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01033, Україна)

E-mail: prof.galina@gtmai.com

Гончаренко Наталія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри екологічного менеджменту та підприємництва, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (вул. Володимирська, 60, Київ, 01033, Україна)

E-mail: nota7sha@ukr.netУДК 658.5.012.1
JEL Classification: Q13UDC 658.5.012.1
JEL Classification: Q13

Купалова Г. И., Гончаренко Н. В. Государственное стимулирование развития органического растениеводства в Украине

Kupalova H. I., Goncharenko N. V. State Stimulation of the Development of Organic Crop Production in Ukraine

Целью статьи является усовершенствование теоретических и практических основ государственного стимулирования развития органического растениеводства в Украине с учетом лучшего отечественного и зарубежного опыта повышения мотивации аграрных товаропроизводителей по внедрению принципов органического земледелия. Установлено, что существующих темпов вовлечения сельскохозяйственных угодий в органическое производство недостаточно для решения накопившихся в аграрном секторе проблем деградации почв, завоевания рыночных ниш на международном и национальном уровнях. Обоснованы теоретические основы государственного стимулирования органического растениеводства за счет уточнения его сущности и функций. Предложена структурно-логическая модель финансовой поддержки производителей органической продукции в Украине, которая предусматривает сбалансирование источников поступлений и расходов. Определено, что приоритетными направлениями государственного финансирования для стимулирования органического производства должны стать научные исследования в области органического земледелия, подготовка и обучение специалистов в сфере органического производства, анализ и прогнозирование рынков органической продукции, предоставление кредитов для финансирования операционной деятельности производителей органической сельскохозяйственной продукции в период конверсии. Практическое использование указанной модели будет способствовать повышению

The aim of the article is to improve the theoretical and practical bases of state stimulation of developing organic crop production in Ukraine, with consideration for the best domestic and foreign practices of increasing the motivation of agricultural producers to adopt the principles of organic farming. It is established that the current rate of agricultural land involvement in organic production is not enough to solve the problems of soil degradation that have accumulated in the agricultural sector and to conquer market niches at the international and national levels. The theoretical bases of state stimulation of organic crop production are justified by clarifying its essence and functions. A logical framework model of financial support for organic producers in Ukraine, which provides for balancing sources of income and expenses, is proposed. It is determined that the priority areas of state financing for stimulating organic production should be research in the field of organic farming; training of specialists in the field of organic production; analysis and forecasting of organic markets; provision of loans to finance operating activities of organic agricultural producers during the conversion period. The practical use of this model will help increase the motivation of agricultural producers to implement the principles of organic farming, form ecological and logistics infrastructure, and scientific and educational support for organic farming.

Keywords: organic crop production, organic production, agricultural sector, state regulation, state stimulation, financial support.

Fig.: 3. Tabl.: 3. Bibl.: 22.

мотивації аграрних товаропроизводителів к внедрению принципов органического земледелия, формированию эколого-логистической инфраструктуры и научно-образовательного обеспечения органического земледелия.

Ключевые слова: органическое растениеводство, органическое производство, аграрный сектор, государственное регулирование, государственное стимулирование, финансовая поддержка.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Библ.:** 22.

Купалова Галина Ивановна – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой экологического менеджмента и предпринимательства, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (ул. Владимирская, 60, Киев, 01033, Украина)

E-mail: prof.galina@gmail.com

Гончаренко Наталия Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экологического менеджмента и предпринимательства, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (ул. Владимирская, 60, Киев, 01033, Украина)

E-mail: nota7sha@ukr.net

Kupalova Halyna I. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Environmental Management and Entrepreneurship, Taras Shevchenko National University of Kyiv (60 Volodymyrska Str., Kyiv, 01033, Ukraine)

E-mail: prof.galina@gmail.com

Goncharenko Nataliia V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Environmental Management and Entrepreneurship, Taras Shevchenko National University of Kyiv (60 Volodymyrska Str., Kyiv, 01033, Ukraine)

E-mail: nota7sha@ukr.net

Вступ. Сільське господарство нині є одним із основних експортоорієнтованих секторів економіки України, який в останнє десятиріччя еволюційно розвивається попри несприятливі метеорологічні, фінансово-економічні й інші умови та політичну нестабільність. Збільшується виробництво та експорт сільськогосподарської продукції, зростають капітальні інвестиції у технологічну та енергетичну модернізацію, автоматизацію і роботизацію виробничих процесів. Тим часом тривале використання інтенсивних технологій спричиняє значне погіршення природно-ресурсного забезпечення розвитку аграрного виробництва, особливо землеробства, рослинництва. Викликає занепокоєння погіршення еколого-агрохімічного стану ґрунтів, розширення площ кислих ґрунтів, зокрема, через недотримання технологічного процесу у землеробстві, порушення встановлених норм внесення поживних речовин у ґрунт тощо.

Так, за останні 3 роки у Львівській області від'ємний баланс гумусу у середньому склав 720 кг/га, а щорічний середній винос з урожаєм елементів живлення на 1 га посівів перевищував їх надходження у ґрунт на 140 кг діючої речовини. Небезпечних масштабів набула ерозія ґрунтів. В області нараховується 229,2 тис. га еродованих земель (28,8 % від загальної площі рілля), з них 174,5 тис. га піддані водній ерозії і 31,34 тис. га – вітровій [1].

З метою подолання накопичених екологічних проблем, забезпечення умов для подальшого розвитку екологічно відповідального сільськогосподарського виробництва необхідно розробити і реалізувати комплекс заходів щодо зниження антропогенного впливу на довкілля шляхом впровадження принципів екологічно орієнтованого, органічного виробництва. Поки що в Україні органічне виробництво перебуває на стадії становлення. На кінець 2019 р. лише 500 підприємств країни отримали сертифікат на право маркувати вироблену продукцію під логотипом «органічна». Для порівняння, кількість таких підприємств перевищує: 40 тис. у Франції, 30 тис. – у Німеччині, 19 тис. – у Польщі [2]. Отже, темпи впровадження прин-

ципів органічного землеробства в Україні недостатні для істотного покращення екологічних умов аграрного виробництва, завоювання провідних позицій на національному і міжнародному ринках органічної сільськогосподарської продукції, які швидко розвиваються.

На думку провідних учених і практиків, управлінців, «подальший розвиток органічного виробництва залежить, насамперед, від політичної та адміністративної підтримки, системного підходу у формуванні державної політики та позитивного іміджу України, гармонізації української законодавчої бази до основних норм і стандартів ЄС у сфері органічного виробництва та збуту, формуванні ефективної системи нагляду і контролю (сертифікації)» [3]. Враховуючи зазначене, актуальним завданням нині є активізація державного стимулювання розвитку органічного рослинництва в Україні.

Теоретичні і прикладні засади державного регулювання органічного виробництва досліджували ряд учених. Так, О. Нікітіна, Р. Левкіна обґрунтували необхідність державного регулювання виробництва органічної продукції [4]. Основи національної політики щодо стимулювання впровадження принципів органічного виробництва в сільському господарстві проаналізувала Н. Берлач [5]. В. Грановська у своїх працях висвітлює європейський досвід стимулювання розвитку органічного виробництва і розкрила його основні інструменти [6]. Проблеми державного регулювання ринку органічної продукції вивчали Д. Міщенко, А. Вдовиченко, І. Мельник, М. Кучина та ін. [7–9]. О. Скидан розкрив особливості формування регіональної політики в частині стимулювання органічної сільськогосподарської продукції [10].

До окремої групи вчених можна умовно віднести тих, які обґрунтували особливості державної підтримки органічного виробництва. Так, Н. Новак, проаналізувавши світовий досвід державної підтримки органічного харчового виробництва, визначив можливості його впровадження у вітчизняних умовах господарювання [11]. Є. Милованов, О. Маслак ґрунтовно і всебічно проаналізували та описали

міжнародний досвід надання державної підтримки господарюючим суб'єктам для розвитку органічного сільськогосподарського виробництва [12; 13]. О. Гафурова і С. Марченко дослідили особливості та інструменти правового регулювання державної підтримки органічного виробництва в Україні і країнах Європейського Союзу [14]. Національні особливості стимулювання органічного виробництва розглядали М. Лігіта, А. Арчана, А. Баер-Навровська, Дж. Блозіч [15–17].

Незважаючи на проведені наукові дослідження, досягнуті наукові здобутки наукового і практичного плану, заходи щодо державного стимулювання розвитку органічного виробництва в Україні здійснюються здебільшого безсистемно, без визначення чітких пріоритетів і завдань.

Тому метою статті є удосконалення теоретичних і практичних засад державного стимулювання розвитку органічного рослинництва в Україні з урахуванням кращого вітчизняного і зарубіжного досвіду підвищення мотивації аграрних товаровиробників з упровадження принципів органічного землеробства.

Виклад основного матеріалу. Протягом останнього десятиріччя в багатьох країнах світу збільшуються площі, на яких вирощуються сільськогосподарські культури з урахуванням вимог органічного землеробства. У 2018 р. під органічне рослинництво були відведені найбільші площі в Австралії – 35687,8 тис. га, Аргентині – 3630 і Китаї – 3135,0 тис. га. Європейські країни також суттєво наростили земельні ресурси в органічному рослинництві (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка сільськогосподарських угідь, зайнятих в органічному виробництві, в Україні та інших країнах світу, 2007–2018 рр., тис. га

Країна	2007 р.		2013 р.		2018 р.		2018 р. до 2007 р., +/-	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	п.п.
Іспанія	804,9	3,23	1610,1	6,91	2246,5	9,64	1441,6	6,41
Франція	557,1	2,02	1060,8	3,82	2035,0	7,34	1477,9	5,32
Італія	1150,3	9,03	1317,2	10,29	1958,0	15,79	807,7	6,76
Німеччина	865,3	5,10	1045,0	6,26	1521,3	9,09	656	3,99
Туреччина	124,3	0,49	461,4	1,90	646,2	1,68	521,9	1,19
Австрія	520,0	18,4	558,6	21,12	637,8	24,66	117,8	6,26
Польща	285,9	1,85	669,9	4,65	484,7	3,36	198,8	1,51
Велика Британія	660,2	3,72	558,7	3,25	457,4	2,66	-202,8	-1,06
Україна	249,9	0,61	393,4	0,95	309,1	0,72	59,2	0,11
Португалія	233,5	6,72	197,3	5,42	213,1	5,85	-20,4	-0,87
Швейцарія	116,6	11,00	128,1	12,20	161,0	15,39	44,4	4,39
Нідерланди	47,0	2,46	49,4	2,67	57,9	3,13	10,9	0,67

Джерело: складено авторами на основі [2]

Таким чином, у 2018 р. серед європейських країн лідером за розміром площі сільськогосподарських земель в органічному виробництві були Іспанія – 2246,5 тис. га, Франція – 2035,0 та Італія – 1958 тис. га. При цьому за часткою земель в сукупній площі оброблюваних земель передові позиції займали Австрія – 24,66 %, Італія – 15,79 % і Швейцарія – 15,39 %. В Україні органічні культури вирощували на площі 309,1 тис. га, що склало лише 0,72 % сукупної оброблюваної площі.

З метою активізації аграрного бізнесу щодо розширення площ в органічному виробництві в Україні ставилися певні стратегічні цілі. Зокрема, до 2020 р. планувалося збільшення площі земель сільськогосподарського призначення під органічне виробництво до 500 тис. га, до 2025 р. – 1500 тис. га, 2030 р. – 3000 тис. га [1; 18].

За допомогою методу екстраполяції встановлено, що за існуючих тенденцій зростання площ сільськогосподарських угідь, зайнятих в органічному виробництві, у 2025 р. цей показник становитиме максимум 450 тис. га, що у 3,3 разу менше запланованого рівня. Аналогічно

у 2030 р. площа таких земель трохи перевищить 500 тис. га, або у 6 разів менше (рис. 1).

Керуючись міжнародним досвідом, учені, зокрема Є. В. Милованов, підкреслюють про «необхідність надання підтримки та стимулювання органічного виробництва саме на етапі становлення цього бізнесу».

Своєчасне усвідомлення такої необхідності та затвердження її на законодавчому рівні дали можливість провідним європейським країнам і США досить швидко забезпечити лідерство у виробництві, обігу та споживанні органічної продукції» [12].

В Україні, відповідно до ст. 7 Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», державне регулювання у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції здійснюється шляхом:

- визначення організаційно-технологічних умов здійснення органічного виробництва;
- забезпечення відповідного нормативно-правового регулювання;

Показник

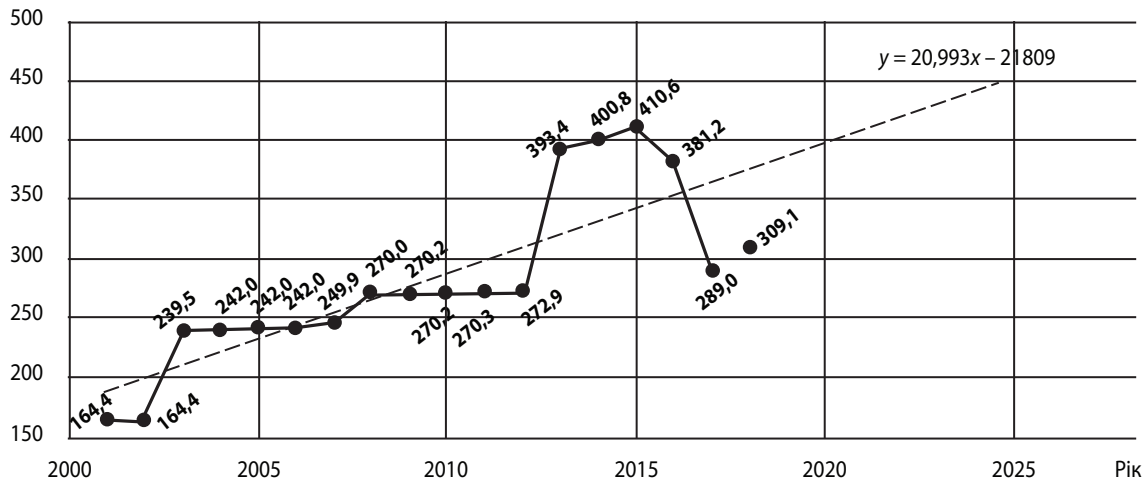

Рис. 1. Динаміка і прогноз зростання площ сільськогосподарських угідь, зайнятих в органічному виробництві в Україні, у 2000–2025 рр.

Джерело: складено авторами за даними [2]

- впровадження державної політики підтримки товаровиробників;
- здійснення постійного державного контролю (нагляду) на усіх етапах життєвого циклу органічних продуктів;
- координації підготовки та перепідготовки спеціалістів з органічного виробництва;
- мотивації суб'єктів господарювання до розвитку органічного виробництва;
- сприяння розвитку внутрішнього ринку органічної продукції та задоволення потреб споживачів в асортименті органічної продукції [19].

Важливою складовою державного регулювання виступає державне стимулювання розвитку органічного рослинництва, під яким ми розуміємо сукупність законодавчих, адміністративних, фінансово-економічних та інших інструментів, які застосовуються державними органами влади і місцевого самоврядування з метою формування правових, економічних та організаційних умов, що спри-

яють підвищенню підприємницької активності щодо вирощування сільськогосподарських культур відповідно до вимог і стандартів органічного виробництва.

У сфері органічного рослинництва державне стимулювання виконує регулюючу, мотивуючу та контролюючу функції (рис. 2).

Регулююча функція державного стимулювання реалізується шляхом затвердження сукупності нормативно-правових актів, які визначають умови економічної діяльності у сфері органічного виробництва. Протягом останніх років в межах реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в Україні прийнято низку законодавчих актів, спрямованих на врегулювання проблемних питань органічного виробництва, гармонізації законодавства у цій сфері з міжнародними та європейськими стандартами. У 2019 р. набув чинності Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», який замінив прийнятий у 2014 р., Закон України «Про виробництво та

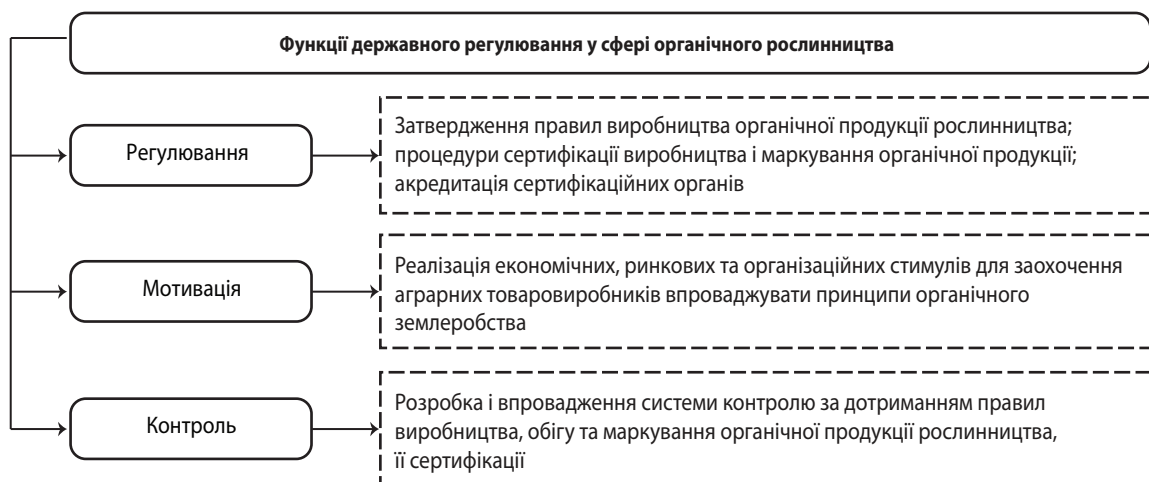

Рис. 2. Функції державного регулювання у сфері органічного рослинництва в Україні

обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». У 2016 р. Кабінетом Міністрів України затверджені правила виробництва органічної продукції (сировини) рослинного і тваринного походження, органічної продукції (сировини) бджільництва, аквакультури.

Прийняті нормативно-правові акти затвердили загальні і чіткі правила ведення органічного виробництва і маркування органічної продукції, що відповідають міжнародним стандартам; визначили права та обов'язки учасників ринку. Це сприятиме захисту добросовісних виробників, споживачів, підвищенню якості продукції, полегшенню доступу експортерів на міжнародні ринки. Проте для ді-

евого, ефективного функціонування і застосування норм зазначених вище документів необхідно розробити і впровадити:

- реєстри операторів ринку, сертифікаційних органів, насіння і садивного матеріалу;
- систему фінансового забезпечення та економічного стимулювання виробників органічної сільськогосподарської продукції.

Оцінюючи екологічні й економічні перспективи, органічне виробництво підтримують на регіональному і місцевому рівнях. Зокрема, наведемо приклад окремих західних областей країни (табл. 2).

Таблиця 2

Види і напрями фінансової підтримки ведення органічного виробництва в окремих областях України

Область	Регіональні програми	Розмір і напрям фінансування	Джерело фінансування
Волинська	Комплексна програма розвитку агропромислового комплексу Волинської області на 2016–2021 рр.	Часткове відшкодування вартості послуг із сертифікації до 50 % вартості понесених витрат, але не більше ніж 50 тис. грн на 1 господарство (сертифіковане як органічне)	50 % – обласний бюджет 50 % – бюджет Цуманської ОТГ
Сумська	Програма розвитку агропромислового комплексу та сільських територій Сумської області до 2020 року	75 % вартості сертифікації, але не більше 15 тис. грн на рік для одного суб'єкта господарювання	Обласна державна адміністрація
Львівська	Комплексна програма підтримки та розвитку агропромислового комплексу на 2016–2020 роки	Надання позик до 200 тис. грн на 1 рік, до 500 тис. грн – до 3 років	Обласна державна адміністрація

Джерело: [1; 18; 19]

Таким чином, основним напрямом фінансової підтримки виробників органічної продукції на регіональному рівні є часткове фінансування послуг сертифікації. Вважаємо такий підхід нераціональним, оскільки:

- ринок сертифікаційних послуг органічного виробництва не розвинений через відсутність національної системи акредитації. На ринку діють одна національна і декілька міжнародних компаній. Відсутність конкуренції спричиняє спекулятивні ціни, які частково фінансуються з обласного та/або місцевого бюджетів;
- фінансування виділяється на завершальному етапі впровадження органічного виробництва на підприємстві, тоді необхідність фінансування операційних витрат постає гостро саме в період конверсії, а також на стадії придбання дорогих органічних добрив, насіння, засобів захисту рослин та ін.

За такого підходу у фермерів відсутня мотивація щодо розширення площ сільськогосподарських угідь, на яких впроваджуються принципи органічного землеробства.

Основним ринковим інструментом стимулювання органічного рослинництва є преференційна ціна на продукцію. Пороте застосування виключно такого інструменту в Україні обмежено через вплив таких факторів:

1. Нестабільний попит на органічну продукцію з високою ціною через нерівномірність фінансових доходів різних соціально-вікових груп населення.

2. Зниження закупівельних цін на органічну сільськогосподарську сировину на міжнародному ринку через субсидіювання національними урядами європейських та інших країн виробників органічної продукції.
3. Недовіра споживачів до якості, органічності продукції через відсутність системи належного контролю.
4. Відсутність технологічних ліній для переробки та/або зберігання органічної сільськогосподарської сировини для виробництва продуктів харчування.
5. Нерозвиненість маркетингу органічної продукції в Україні.

У багатьох країнах світу при формуванні органічного сектора виробництва провідну роль у системі державного стимулювання відіграло цільове фінансування у вигляді дотацій і субсидій. У табл. 3 наведено розмір середньорічних субсидій, які виплачувалися у різні роки виробникам органічної продукції рослинництва в країнах Європейського Союзу.

Європейські субсидії доступні будь-якому аграрному підприємству, яке добровільно виконує вимоги у сфері охорони довкілля та органічного виробництва. Отримані кошти можуть бути використані на фінансування операційної діяльності, реалізацію природоохоронних заходів, сертифікацію виробництва.

В Україні на національному рівні відсутня пряма фінансова підтримка виробників органічної продукції.

Види і розмір субсидій виробникам органічної продукції в країнах Європейського Союзу, євро/га

Країна	Рік	Призначення сільгоспземель	Середньорічна субсидія на період конверсії	Середньорічна субсидія для сертифікованих господарств
Німеччина	2013	Площі для вирощування овочів	480,0	300,0
		Орні землі	210,0	170,0
		Площі під багаторічними культурами	900,0	720,0
Швейцарія	2011	Площі під спеціальні культури	-	970,0
		Площі під сільгоспкультури, що не є спеціальними	-	647,0
		Луки	-	162,0
Франція	2010	Луки / пасовища	100,0	80,0–151,0
		Орні сільськогосподарські землі	200,0	100,0–151,0
		Площі під фруктові дерева	100,0–900,0	590,0–900,0
		Площі під виноградники	350,0	150,0–600,0
Данія	2012	Сільгоспугіддя	140,0	153,0
Польща	2012	Луки/пасовища	84,5	66,6
		Орні сільськогосподарські землі	215,2	202,4
		Площі під овочівництво	397,0	333,0
		Площі під фруктове садівництво та ягоди	461,1	394,5

Джерело: узагальнено авторами на основі [17]

У рамках державного стимулювання сільськогосподарських товаровиробників у 2020 р. виробники органічної продукції можуть взяти участь у державних програмах, які передбачають виділення коштів на розвиток фермерства та кооперативів, здешевлення кредитів. Проте отримати таке фінансування для органічного виробництва складно, оскільки:

1. Недостатньо розвинені технології виробництва техніки та устаткування для безпечного обробітку ґрунту.
2. Більшість земель, придатних для ведення органічного землеробства, перебувають на стадії конверсії, тому господарства не мають необхідних сировинних і фінансових ресурсів для будівництва об'єктів місцевої переробки сільськогосподарської продукції.
3. Повернення короткострокових кредитів з урахування масштабів органічного виробництва фермерських господарств і тривалого періоду конверсії (3–5 років) є досить складним.

Враховуючи зазначене, пропонуємо розроблену нами структурно-логічну модель фінансової підтримки виробників органічної продукції в Україні (рис. 3).

При розробці системи фінансової підтримки органічного виробництва важливо визначити баланс «джерела фінансування = напрями їх використання». Для забезпечення найбільшого ефекту у підтримці органічного виробництва доцільно використовувати частину коштів, які акумулюються у державному, обласних і місцевих бюджетах від сплати екологічного податку (особливо за розміщення відходів у спеціально відведених місцях), плати за землю

і штрафів за порушення законодавства у сфері охорони земельних ресурсів.

При цьому для формування потужного і конкурентоспроможного сектора органічного виробництва в Україні в рамках державної підтримки необхідно забезпечити фінансування таких пріоритетних напрямів:

- капітальні інвестиції у виробничу, торговельну та логістичну інфраструктуру (системи зрошення, логістичні вузли, спеціалізовані автомобільні парки та ін.);
- наукові дослідження у сфері органічного землеробства (селекція насіння, біологічні безпечні засоби захисту рослин та ін.);
- підготовка і навчання фахівців у сфері органічного виробництва (агрономи, зооінженери та ін.);
- аналіз і прогнозування ринків для оптимізації маркетингової і виробничої програм;
- надання кредитів для фінансування операційної діяльності виробників органічної сільськогосподарської продукції у період конверсії.
- будівництво складів та інших об'єктів регіональної інфраструктури для зберігання продукції з урахуванням вимог органічного виробництва;
- капітальні інвестиції у природоохоронні заходи.

Реалізація запропонованої моделі державної підтримки сприятиме розбудові інституціонального середовища органічного виробництва (інфраструктури, науково-освітньої бази), підвищенню ефективності використання бюджетних коштів, екологізації аграрного сектора.

Висновок. Перспективним напрямом підприємницької діяльності в аграрному секторі України є органічне

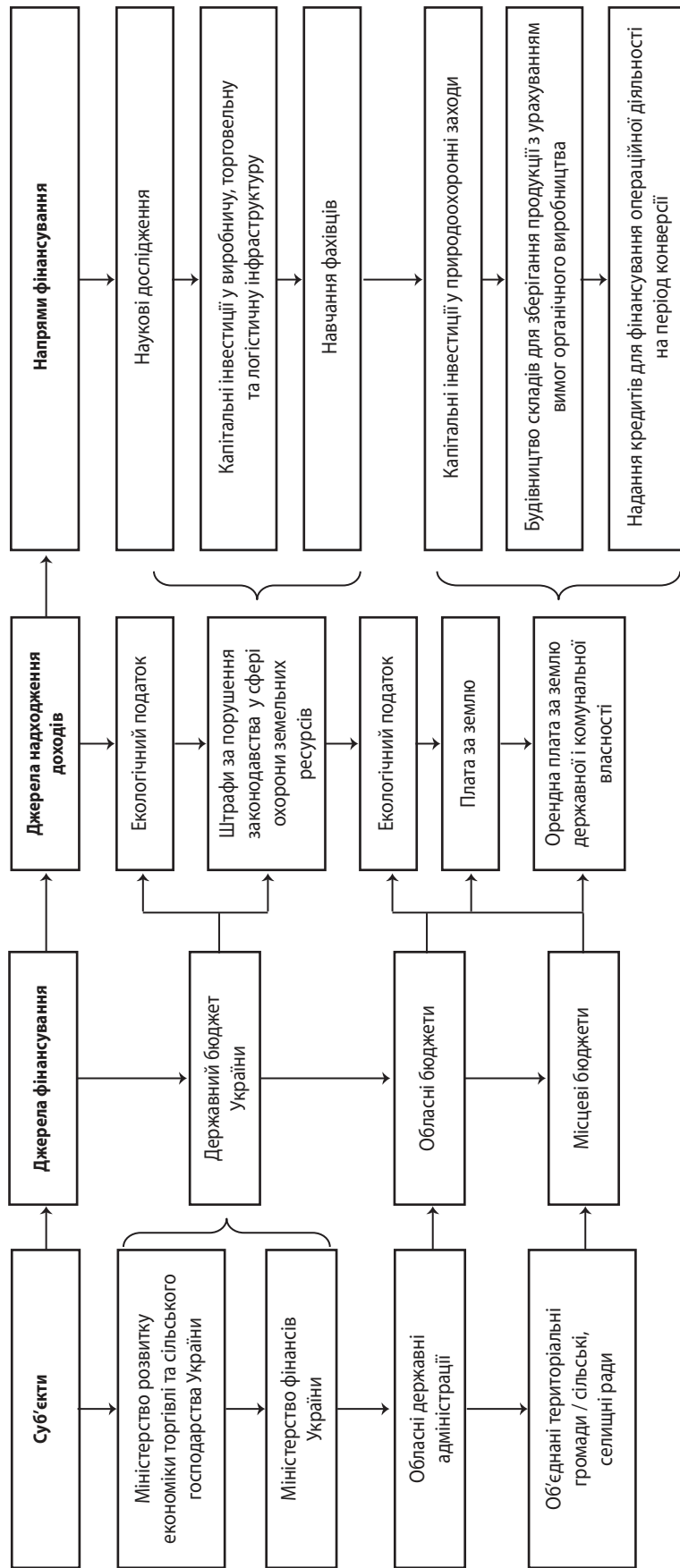

Рис. 3. Структурно-логічна модель державної фінансової підтримки органічного виробництва в Україні

виробництво. Його розвиток сприятиме відновленню природної родючості ґрунтів, покращенню їх якісного складу, ліквідації наслідків інтенсивного використання земельних ресурсів, сприятиме сталому розвитку економіки країни. Площа сільськогосподарських угідь, зайнятих в органічному виробництві, хоча нерівномірно, але зростає. Проте цих темпів недостатньо для суттєвого нарощування частки органічної продукції у ВВП, укріплення на міжнародних ринках. На сучасному етапі важливо активізувати державне стимулювання органічного виробництва, у напрямі посилення його регулюючої, мотивуючої та контрольної функцій.

Протягом останніх років в Україні поліпшено нормативно-правову базу органічного виробництва в частині врегулювання процедури сертифікації, маркування органічної продукції. Тим часом вузьким місцем донині залишається фінансова підтримка виробників органічної продукції, що не сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних аграрних виробників.

Запропонована структурно-логічна модель державної підтримки органічних виробників передбачає спрямування частини фінансових ресурсів від екологічного оподаткування і земельного податку на формування екологічної інфраструктури і науково-освітнього забезпечення органічного виробництва. Впровадження такої моделі дозволить підвищити мотивацію аграрних підприємств до впровадження принципів органічного землеробства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комплексна програма підтримки та розвитку агропромислового комплексу Львівської області на 2016–2020 роки. URL: <https://busk-rda.gov.ua>
2. Fibl Statistics. URL: <https://statistics.fibl.org/europe/operator-europe.html>
3. Проект Єдиної комплексної стратегії та плану дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015–2020 рр. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1978.html
4. Нікітіна О. М., Левкіна Р. В. Про необхідність державного регулювання виробництва органічної продукції. *Вісник Харківського національного технічного університету сільськогосподарства імені Петра Василенка. Економічні науки*. 2013. № 138. С. 235–239.
5. Берlach Н. А. Розвиток органічного напрямку у сільському господарстві України (адміністративно-правові основи) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 34 с.
6. Грановська В. Г. Механізми стимулювання розвитку підприємств органічного сектору: адаптація світового досвіду. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 384–390.
7. Міщенко Д. А. Державне регулювання ринку органічної сільськогосподарської продукції в Україні: сучасні реалії та перспективи розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/3.pdf
8. Вдовиченко А. Державне регулювання ринку продукції органічного сільського господарства. *Економічний дискурс*. 2017. № 2. С. 164–171.
9. Мельник І. О., Кучина М. С. Державне регулювання розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції в Україні та світі. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 828–832.
10. Скидан О. В. Формування регіональної політики розвитку органічного виробництва // *Органічне виробництво та продовольча безпека* : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Євенок О. О. 2016. С. 16–26.
11. Новак Н. П. Світовий досвід державної підтримки виробництва органічної продукції. *Ефективна економіка*. 2016. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5034>
12. Милованов Є. В. Найкращі світові практики державної підтримки органічного сільськогосподарського виробництва та перспективи для України. *Механізм регулювання економіки*. 2018. № 1. С. 14–33.
13. Маслак О. М. Міжнародний досвід державної підтримки виробництва органічної продукції. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2014. № 8. С. 72–76.
14. Гафурова О. В., Марченко С. І. Правове регулювання державної підтримки органічного сільськогосподарського виробництва за законодавства України та ЄС. *Право. Людина. Довкілля*. 2019. № 4. С. 29–35.
15. Ligita M. Environmentally Friendly Agriculture: Development Issues in Latvia. *Social Research*. 2010. No. 2 (19). P. 37–46. URL: https://orgprints.org/18687/1/LM_2.pdf
16. Archana K. Role of Indian Government in the Development of Organic Agriculture. *Journal of Agriculture and Veterinary Science*. 2013. No. 2. P. 32–39. URL: <http://www.iosrjournals.org/iosr-javs/papers/vol2-issue6/G0263239.pdf?id=1866>
17. Baer-Nawrocka A., Blocisz J. Efficiency of Polish organic and conventional farms. *Studies in Agriculture Economics*. 2018. No. 120. P. 55–60.
18. Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf
19. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від № 10.07.2018 № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19/>
20. Можливості державної підтримки для розвитку органічного сільського господарства. Досвід інших країн. 2013. URL: <https://ukraine.fibl.org/fileadmin/documents-ukraine/PossibilitiesOfStateSupport.pdf>
21. Комплексна програма розвитку агропромислового комплексу Волинської області на 2016–2021 рр. URL: <http://volynrada.gov.ua/session/3/23-0>
22. Програма розвитку агропромислового комплексу та сільських територій Сумської області до 2020 року. URL: <http://www.apk.sm.gov.ua/index.php/uk/737-programa-rozvitku-v-diiy>

REFERENCES

- Archana, K. "Role of Indian Government in the Development of Organic Agriculture". *Journal of Agriculture and Veterinary Science*. 2013. <http://www.iosrjournals.org/iosr-javs/papers/vol2-issue6/G0263239.pdf?id=1866>
- Baer-Nawrocka, A., and Blocisz, J. "Efficiency of Polish organic and conventional farms". *Studies in Agriculture Economics*, no. 120 (2018): 55–60.
- Berlach, N. A. "Rozvytok orhanichnoho napriamu u silskomu hospodarstvi Ukrainy (administratyvno-pravovi osnovy)" [Development of Organic Direction in Agriculture of Ukraine (Administrative and Legal Bases)]: *avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk* : 12.00.07, 2010.

Fibl Statistics. <https://statistics.fibl.org/europe/operator-europe.html>

Hafurova, O. V., and Marchenko, S. I. "Pravove rehulivannia derzhavnoi pidtrymky orhanichnoho silskohospodarskoho vyrobnytstva za zakonodavstva Ukrainy ta YeS" [Legal Regulation of State Support of Organic Agricultural Production Under the Legislation of Ukraine and the EU]. *Pravo. Liudyna. Dovkillia*, no. 4 (2019): 29-35.

Hranovska, V. H. "Mekhanizmy stymulivannia rozvytku pidpriemstv orhanichnoho sektoru: adaptatsiia svitovoho dosvidu" [Mechanisms to Stimulate the Development of Organic Sector Enterprises: Adaptation of World Experience]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 9 (2017): 384-390.

"Kompleksna prohrama pidtrymky ta rozvytku ahropromysloвого комплексу Львівської області на 2016-2020 roky" [Comprehensive Program of Support and Development of the Agro-industrial Complex of Lviv Region for 2016-2020.]. <https://busk-rda.gov.ua>

"Kompleksna prohrama rozvytku ahropromysloвого комплексу Волинської області на 2016-2021 rr." [Comprehensive Program for the Development of the Agro-industrial Complex of the Volyn Region for 2016-2021]. <http://volynrada.gov.ua/session/3/23-0>

[Legal Act of Ukraine] (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19/>

Ligita, M. "Environmentally Friendly Agriculture: Development Issues in Latvia". Social Research. 2010. https://orgprints.org/18687/1/LM_2.pdf

"Mozhlyvosti derzhavnoi pidtrymky dlia rozvytku orhanichnoho silskoho hospodarstva" [Opportunities for State Support for the Development of Organic Agriculture]. *Dosvid inshykh krain*. 2013. <https://ukraine.fibl.org/fileadmin/documents-ukraine/PossibilitiesOfStateSupport.pdf>

Maslak, O. M. "Mizhnarodnyi dosvid derzhavnoi pidtrymky vyrobnytstva orhanichnoi produktsii" [International Experience of State Support of Organic Production]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarynoho universytetu. Seriya : Ekonomika i menedzhment*, no. 8 (2014): 72-76.

Melnyk, I. O., and Kuchyna, M. S. "Derzhavne rehulivannia rozvytku rynku orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii v Ukraini ta sviti" [State Regulation of the Development of the Market of Organic Agricultural Products in Ukraine and the World]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 8 (2015): 828-832.

Mishchenko, D. A. "Derzhavne rehulivannia rynku orhanichnoi silskohospodarskoi produktsii v Ukraini: suchasni realii ta

perspektyvy rozvytku" [State Regulation of the Market of Organic Agricultural Products in Ukraine: Modern Realities and Prospects of Development]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2018/3.pdf

Mylovanov, Ye. V. "Naikrashchi svitovi praktyky derzhavnoi pidtrymky orhanichnoho silskohospodarskoho vyrobnytstva ta perspektyvy dlia Ukrainy" [The Best World Practices of State Support of Organic Agricultural Production and Prospects for Ukraine]. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, no. 1 (2018): 14-33.

Nikitina, O. M., and Levkina, R. V. "Pro neobkhdnist derzhavnoho rehulivannia vyrobnytstva orhanichnoi produktsii" [On the Need for State Regulation of Organic Production]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva imeni Petra Vasylenka. Ekonomichni nauky*, no. 138 (2013): 235-239.

Novak, N. P. "Svitovyi dosvid derzhavnoi pidtrymky vyrobnytstva orhanichnoi produktsii" [World Experience of State Support of Organic Production]. *Efektivna ekonomika*. 2016. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5034>

"Proekt Stratehii staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku" [Draft Strategy for Sustainable Development of Ukraine until 2030]. https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf

"Proekt Yedynoi kompleksnoi stratehii ta planu dii rozvytku silskoho hospodarstva ta silskykh terytorii v Ukraini na 2015-2020 rr." [Draft Unified Comprehensive Strategy and Action Plan for the Development of Agriculture and Rural Areas in Ukraine for 2015-2020]. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1978.html

"Prohrama rozvytku ahropromysloвого комплексу ta silskykh terytorii Sumskoi oblasti do 2020 roku" [Program for the Development of the Agro-industrial Complex and Rural Areas of Sumy Region until 2020]. <http://www.apk.sm.gov.ua/index.php/uk/737-programa-rozvitku-v-diiy>

Skydan, O. V. "Formuvannia rehionalnoi polityky rozvytku orhanichnoho vyrobnytstva" [Formation of Regional Policy for the Development of Organic Production]. *Orhanichne vyrobnytstvo ta prodovolcha bezpeka*. Zhytomyr: Evenok O. O., 2016. 16-26.

Vdovychenko, A. "Derzhavne rehulivannia rynku produktsii orhanichnoho silskoho hospodarstva" [State Regulation of the Market of Organic Agricultural Products]. *Ekonomichni dyskurs*, no. 2 (2017): 164-171.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2020 р.